

Plan för Havs-och vattenmyndighetens tillsynsvägledning för åren 2024-2025

Uppdaterad version 2024-09-26

Den här rapporten har tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten.
Myndigheten ansvarar för rapportens innehåll och slutsatser.

© HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETEN | Datum: 2024-09-26

ISBN: 978-91-89329-63-8 Omslagsfoto: Bodil Forsberg

Havs- och vattenmyndigheten | Box 11 930 | 404 39 Göteborg | www.havochvatten.se

Förord

Havs- och vattenmyndigheten ger tillsynsvägledning i syfte att stödja de operativa tillsynsmyndigheterna i deras arbete. Enligt miljötillsynsförordningen ska Havs- och vattenmyndigheten ha en plan för tillsynsvägledning. Planen ska vara tvåårig och ses över vid behov, dock minst en gång varje år. Planen ska ta hänsyn till den nationella strategin för miljöbalktillsyn.

Huvudsyftet med tillsynsvägledningsplanen är att tydliggöra för kommuner och länsstyrelser vilken tillsynsvägledning Havs- och vattenmyndigheten kommer att genomföra under perioden 2024-2025 och på vilket sätt den ska ges. De aktiviteter som beskrivs har valts utifrån det behov som Havs- och vattenmyndigheten bedömer mest angelägna att möta inom de närmaste åren.

Havs- och vattenmyndigheten ska även ge tillsynsvägledning till länsstyrelsen i frågor om tillämpningen av 6 § lagen om allmänna vattentjänster. Även detta vägledningsområde redogörs därför för i planen även om tillsynsvägledning om lagen om allmänna vattentjänster inte omfattas av bestämmelserna i miljötillsynsförordningen.

Johan Kling
avdelningschef
Avdelningen för vattenresursförvaltning

Sammanfattning

Havs- och vattenmyndighetens plan för tillsynsvägledning enligt miljöbalken är tvåårig och visar den inriktning som Havs- och vattenmyndighetens tillsynsvägledning gentemot länsstyrelser och kommuner kommer att ha under åren 2024-2025. Även tillsynsvägledning om tillämpningen av 6 § lagen om allmänna vattentjänster redogörs för även om tillsynsvägledning om lagen om allmänna vattentjänster inte omfattas av bestämmelserna i miljötillsynsförordningen.

I slutet av tillsynsvägledningsplanen finns en sammanställning av de områden som Havs- och vattenmyndigheten kommer att ge vägledning inom under åren 2024-2025. Mycket av Havs- och vattenmyndighetens planerade tillsynsvägledning under 2024-2025 anknyter till den nationella strategin för miljöbalkstillsyn som gäller under 2022-2025.

Prioriterad tillsynsvägledning under 2025

Under åren 2024-2025 kommer Havs- och vattenmyndighetens planerade tillsynsvägledning särskilt inrikta sig på att stötta genomförandet av den nationella strategin för miljöbalkstillsyn.

Under 2025 planeras bland annat följande tillsynsvägledningsinsatser:

Vattenverksamhet

- Handläggartäff vattenkraftverk och dammar
- Översyn av befintlig vägledning gällande tillsyn av vandringshinder

Invasiva akvatiska främmande arter (IAS)

- Uppdatering av befintlig vägledning för tillsyn med avseende på hantering av IAS och vattenlevande arter

Dumpning och muddring

- Handläggartäff
- Översyn och vid behov uppdatering av befintlig vägledning på webb kring muddring och dumpning

Tillämpningen av 6 § lagen om allmänna vattentjänster

- Webbvägledning

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning.....	4
Prioriterad tillsynsvägledning under 2025.....	4
Inledning	6
Tvåårig plan för tillsynsvägledning – krav i miljötillsynsförordningen	6
Havs- och vattenmyndighetens tillsynsvägledningsansvar	6
Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram 2022–2027	7
Redovisning av genomförd tillsynsvägledning under januari 2022-september 2024.....	8
Miljökvalitetsnormer för vatten och havsmiljön	8
Vattenskyddsområde.....	8
Enskilda avlopp (små avlopp)	8
Vattenverksamhet	9
Dumpning	9
Fiske och vattenbruk	9
Skydd av grundvatten.....	9
Invasiva främmande vattenlevande arter.....	9
Aktiviteter per tillsynsvägledningsområde åren 2024-2025	10
Miljökvalitetsnormer för vatten och havsmiljön	12
Vattenskyddsområde.....	12
Enskilda avlopp (små avlopp)	12
Dumpning	13
Vattenverksamhet	13
Fiske och vattenbruk	15
Skydd av grundvatten.....	15
Invasiva främmande vattenlevande arter.....	15
Tillämpningen av 6 § lagen om allmänna vattentjänster	16

Inledning

Havs- och vattenmyndigheten har det samlade ansvaret för havs- och vattenmiljöfrågor i Sverige och arbetar på regeringens uppdrag för bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag, hav och fiskresurserna. Havs- och vattenmyndigheten är också en av de centrala myndigheter som har ansvar enligt miljötillsynsförordningen för att ge vägledning för tillsyn enligt miljöbalken och att ha en plan för detta. I den tillsynsvägledande rollen ingår också att samordna, följa upp och utvärdera tillsynen.

Tvåårig plan för tillsynsvägledning – krav i miljötillsynsförordningen

Från och med 2023 ska myndigheternas planer för tillsynsvägledning enligt miljöbalken omfatta två år, enligt miljötillsynsförordningen (SFS 2011:13). Tidigare planer för tillsynsvägledning har omfattat tre år, senaste planen omfattar 2022–2024. För att uppfylla det nya kravet i förordningen har planen för 2022-2024 reviderats så att den nu gällande planen blir tvåårig och omfattar 2024–2025.

Havs- och vattenmyndighetens plan för åren 2024–2025 bygger till största del på de underlag som togs fram i arbetet med planen för 2022–2024. Då bara ett år adderas till nuvarande plan har endast en enklare omvärldsanalys och intern behovskartläggning genomförts. Syftet är att hamna i fas med den nationella strategin för tillsyn enligt miljöbalken. Innehållet i en tillsynsvägleddningsplan ska enligt miljötillsynsförordningen ta hänsyn till den nationella tillsynsstrategin för miljöbalken. Tillsynsstrategin ska från och med 2023 omfatta fyra år. Därför har den aktuella nationella strategin reviderats så att den nu gäller för 2022-2025. Processerna för att ta fram tillsynsvägleddningsplanerna och tillsynsstrategin ska samordnas så långt det är möjligt och avsikten är att de ska löpa parallellt och vara i fas med varandra.

Havs- och vattenmyndighetens vägleddningsansvar samt extern behovskartläggning beskrivs mer utförligt i tillsynsvägleddningsplanen för 2022-2024.

Havs- och vattenmyndighetens tillsynsvägleddningsansvar

Enligt 3 kap. 5 § miljötillsynsförordningen ska Havs- och vattenmyndigheten ge tillsynsvägleddning i frågor om:

1. [miljökvalitetsnormer](#) enligt [5 kap. miljöbalken inom sitt ansvarsområde](#)
2. [vattenskyddsområden](#) enligt [7 kap. miljöbalken](#)
3. [enskilda avlopp](#) enligt [9 kap. miljöbalken](#)
4. [vattenverksamhet](#) enligt [11 kap. miljöbalken](#), med undantag för frågor om markavvattning
5. [dumpning](#) enligt [15 kap. miljöbalken](#)
6. [fiske](#) och [vattenbruk](#), med undantag för frågor som omfattas av Kemikalieinspektionens vägleddningsområde enligt 3 kap. 6 § miljötillsynsförordningen
7. [skydd av grundvatten](#)
8. [invasiva främmande arter](#) enligt [3 § 2 förordningen \(2018:1939\) om invasiva främmande arter](#).

Under 2023 har ett tillsynsvägledningsansvar för frågor avseende tillämpningen av 6 § lagen om allmänna vattentjänster tillkommit för Havs- och vattenmyndigheten. Även detta vägledningsområde redogörs för i denna plan även om tillsynsvägledning om tillämpningen av lagen om allmänna vattentjänster inte omfattas av bestämmelserna i miljötillsynsförordningen.

Av 3 kap. 1 § sista stycket miljötillsynsförordningen framgår att tillsynsvägledande myndigheter på statlig central nivå inom sitt vägledningsområde ska ge särskilt stöd till länsstyrelsernas tillsynsvägledning till kommunerna.

Nationell strategi för miljöbalkstillsyn

Den [nationella strategin för miljöbalkstillsyn](#) gäller under 2022-2025. Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för flera fokusområden och tillsynsvägledningsinsatserna under 2024-2025 utgår i huvudsak från behovet kopplat till dessa fokusområden.

Två av Havs- och vattenmyndighetens fokusområden ligger inom tillsynsområdet [Vattenverksamheter](#): Vattenuttag och Vattenanläggningar som är vandringshinder. Dessutom finns ett fokusområde inom tillsynsområdet [Miljöfarliga verksamheter](#): Små avlopp.

Inom tillsynsområdet [Naturtillsyn](#) finns två fokusområden som Havs- och vattenmyndigheten delar med Naturvårdsverket: Invasiva främmande arter och Påverkan på naturvärden i grunda havsvikar.

Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram 2022–2027

I Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för 2022-2027 finns flera åtgärder riktade till Havs- och vattenmyndigheten avseende tillsynsvägledning som har legat till grund för denna tillsynsvägledningsplan.

Redovisning av genomförd tillsynsvägledning under januari 2022-september 2024

Havs- och vattenmyndigheten har sammanfattat den tillsynsvägledning som skett under januari 2022-september 2024 enligt planen för 2022–2024 resp 2024-2025.

Miljökvalitetsnormer för vatten och havsmiljön

Den 1 januari 2019 genomfördes förändringar i miljöbalken och vattenförvaltningsförordningen som ökar kraven på att verksamheter och åtgärder som påverkar vattenmiljön måste redovisa sina utsläpp tydligare. Myndigheter och kommuner ska ta hänsyn till detta när de prövar eller bedömer verksamheter för att förhindra att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller äventyrar möjligheten att uppnå miljökvalitetsnormen. I och med den nya lagstiftningen har frågor om tillämpningen aktualiserats vilket bland annat har medfört ytterligare uppdatering på vår webbplats.

Vattenskyddsområde

Under 2022 har myndigheten deltagit i en informationsinsats kring de nya föreskrifterna för cisterner tillsammans med Naturvårdsverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap som anordnats av branschen, men där många länsstyrelser och kommuner deltog.

Enskilda avlopp (små avlopp)

Under 2022-2024 har kunskapsunderlaget kring små avlopp förbättrats. Bland annat har Havs- och vattenmyndigheten finansierat utvecklingsprojekt kring

- bedömningskriterier för markbaserade anläggningar
- flödesbelastning på små avloppsanläggningar
- fördjupning av vägledningen kring skyddsavstånd till dricksvattentäkt
- funktionskontroll av tekniskt avancerade anläggningar
- drift- och underhållsinstruktioner för markbaserade anläggningar

Under våren 2023 har dessutom hållits en webinarieriserie med sex olika teman. Ett av dessa handlade om registervård och riskbaserad tillsyn vilket anknyter till fokusområdet Små Avlopp i den nationella strategin för miljöbalkstillsyn. Totalt hölls 17 en-timmes-webbinarier.

Under 2024 har Havs- och vattenmyndigheten givit bidrag till länsstyrelsen i Jönköpings län för ett projekt med mål att utveckla ett verktyg i GIS-stödet för små avlopp som kan hämta uppgifter i GIS-stödet för att riskklassa många avloppsanläggningar på en gång. Då många kommuner har tillsynsansvar för flera tusen små avloppsanläggningar är ett sådant verktyg en effektiv hjälp att styra tillsynen dit där den gör mest nytta ur ett hälso- och miljöperspektiv. Utgångspunkt för tjänsten är Havs- och vattenmyndighetens modell för riskbaserad tillsynsprioritering. Projektet förväntas leda till en effektiv och enhetlig process i kommunernas arbete med riskbedömningen och i slutänden en mer träffsäker tillsyn. Projektet förväntas avslutas under 2024.

Myndigheten har också deltagit i flera handläggarträffar anordnade av länsstyrelserna där fokusområdet Små Avlopp i den nationella strategin varit huvudfokus.

Vattenverksamhet

Nationell workshop om vattenuttag genomfördes i maj och november 2022. Ett viktigt syfte var att stötta avseende prioritering av tillsynsobjekt inom ramen för fokusområdet Vattenuttag i den nationella strategin för miljöbalkstillsyn. Havs- och vattenmyndigheten har också deltagit i möten om utveckling av länsstyrelsernas register för vattenverksamheter (Älvan).

Handläggarräff om övrig vattenverksamhet hölls i maj 2024.

Vägledning om vattenverksamhet i samband med strandskyddstillsyn har färdigställts inom ramen för Naturvårdsverkets fokusområde Påverkan på naturvärden i grunda havsvikar i den nationella strategin för miljöbalkstillsyn.

Dumpning

2019-2022 har Havs- och vattenmyndigheten deltagit aktivt i arbetet med regeringsuppdraget kring förbättrad hantering av förorenade sediment, som leds av Naturvårdsverket. Resultat från regeringsuppdraget kan komma att utgöra underlag för framtida vägledningsarbete.

Regeringsuppdraget slutredovisades den 5 januari 2023. Havs- och vattenmyndigheten har deltagit vid den fortsatta myndighetssamverkan kring förorenade sediment som pågått efter avslutat regeringsuppdrag. Dock i begränsad omfattning på grund av resursbrist.

Under både 2022 och 2023 har handläggarräffar utgått på grund av resursbrist.

Fiske och vattenbruk

Under 2022 har [vägledningen om vattenbruk](#) uppdaterats på webbplatsen.

Skydd av grundvatten

Webbinarium om grundvatten genomfördes under november 2022.

Invasiva främmande vattenlevande arter

I maj 2022 har en utbildningsdag om invasiva främmande arter hållits för länsstyrelsernas handläggare. [Vägledningen på webbplatsen](#) har uppdaterats.

Aktiviteter per tillsynsvägledningsområde åren 2024-2025

Vägledning behövs och önskas inom många områden. Havs- och vattenmyndighetens resurser för tillsynsvägledning är begränsade och de aktiviteter som kommer att genomföras redovisas på de följande sidorna.

Gemensamma aktiviteter för samtliga tillsynsvägledningsområden

Skriftligt och muntligt stöd och råd

Information på Havs- och vattenmyndighetens webbplats	Arbete med vägledning på HaVs webbplats	Löpande
E-post och telefonförfrågningar	Till exempel tillsynsvägledning i frågor som rör tolkning av olika regler.	Löpande
Tillsynsvägledning vid fysiska eller virtuella möten.	Handläggarträffar, seminarier, webinarier	Årligen

Samordning/samverkan

Delta i Tillsynsrådet	Genom rådsarbete och deltagande i arbetsgrupper.	Löpande
Delta i arbetet med att ta fram planer för tillsynsvägledning	I samverkan med Folkhälsomyndigheten, Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket tas planer fram.	Vartannat år, och översyn årligen
Delta i Miljösamverkan Sverige	Genom deltagande i styr-, arbets- och referensgrupp.	Löpande
Delta i Växtskyddsrådet	Genom rådsarbete.	Löpande
Delta i Nationella samordningsgruppen för dricksvatten	Genom deltagande. Myndigheten är ordförande för en av arbetsgrupperna (Vattenförsörjningsgruppen)	Löpande
Samverka med andra centrala myndigheter, inklusive samverkan kring den nationella strategin för miljöbalkstillsyn och i regeringsuppdrag	Genom dialog och deltagande i arbetsgrupper.	Löpande

Uppföljning och utvärdering

Handläggarträffar, webinarier etc	Deltagarnas synpunkter från handläggarträffar, webinarier etc. utvärderas i syfte att utveckla vägledningen.	Löpande
Tillsyn	Enkät till tillsynsmyndigheterna inom ramen för Naturvårdsverkets redovisningsskyldighet enligt 3 kap. 21 § miljötillsynsförordningen inklusive uppföljning av fokusområden i den nationella strategin för miljöbalkstillsyn	Årligen

Miljökvalitetsnormer för vatten och havsmiljön

Skriftligt och muntligt stöd och råd

Tillsynsvägledning om miljökvalitetsnormer för vatten och havsmiljön	Vägledning för tillsyn och prövning med avseende på miljökvalitetsnormerna för ytvatten och havsmiljön uppdateras vid behov på HaVs webbplats. Vägledningen om vattenverksamhet och MKN uppdateras.	Löpande 2024
--	--	-----------------

Samordning/samverkan

Handläggarträffar	Deltagande på handläggarträffar där tillsyn och prövning av MKN är aktuellt.	Löpande
-------------------	--	---------

Vattenskyddsområde

Skriftligt och muntligt stöd och råd

Tillsynsvägledning för tillsyn av vattenskyddsområde	Vägledningen om tillsyn av vattenskyddsområden uppdateras vid behov på HaVs webbplats.	Löpande
Handläggarträffar	Deltagande på handläggarträffar där tillsyn av vattenskyddsområden är aktuellt.	Årligen

Enskilda avlopp (små avlopp)

Skriftligt och muntligt stöd och råd

Vägledning om tillsyn och prövning av små avlopp	Vägledningen uppdateras vid behov på HaVs webbplats. Vägledningen om prövning av små avlopp kommer att uppdateras under hösten 2024 med reviderad vägledning om skyddsavstånd till dricksvattentäkter.	Löpande
Nyhetsbrev om små avloppsanläggningar	Nyhetsbrev med bland annat kommenterade domar och FAQ läggs kontinuerligt ut på webben samt skickas ut som e-post till prenumeranter.	Löpande
Vägledning via e-post	Månatlig sammanställning av frågor och svar till kommuner och länsstyrelser.	Löpande
Handläggarträffar	Arrangeras årligen för länsstyrelsernas handläggare.	Årligen

Samordning/samverkan

Samverkan med Naturvårdsverket	Avseende bland annat resurshushållning/kretslopp av avloppsfraktioner från små avloppsanläggningar.	Löpande
Samverkan med länsstyrelsen kring handläggarträffar	I den utsträckning som det finns möjlighet till, medverkar Havs- och vattenmyndigheten vid träffar för kommunernas handläggare som länsstyrelserna anordnar.	Löpande

Dumpning

Skriftligt och muntligt stöd och råd

Vägledande domar och beslut som är relevanta för tillsynsarbetet	Läggs ut på vår webbplats. Rättsfall om dumpning	Löpande
Vägledning via e-post	Sammanställning av frågor och svar från handläggare läggs ut på vår webbplats. Frågor och svar	Löpande
Handläggarrträff avseende dumpning	Handläggarrträffar för länsstyrelserna	Årligen

Samordning/samverkan

Internationell samverkan inom Helcom:s expertgrupp "EN Dreds"	Rapporteringen av genomförda dumpningar samt andra aspekter kopplade till dumpningar	Löpande
---	--	---------

Uppföljning och utvärdering

Uppföljning och utvärdering av tillsyn	Havs- och vattenmyndigheten sammanställer uppgifter om antalet beslutade dumpningsdispenser och tillsynsinsatser från föregående år och utvärderar resultatet. Havs- och vattenmyndigheten använder även informationen för internationell rapportering	Årligen
--	--	---------

Vattenverksamhet

Skriftligt och muntligt stöd och råd

Vägledning via e-post	Sammanställning av frågor och svar från handläggare läggs ut på webben.	Löpande
Handbok om vattenverksamhet uppdateras	Vägledning som läggs ut på webben	2024
Handläggarrträffar avseende vattenverksamhet	Handläggarrträffar för länsstyrelserna årligen. Handläggarrträff (dammar och vattenkraftverk) planeras till november 2024. Handläggarrträff vattenuttag planeras till oktober 2024.	2024-2025
Vägledande domar och beslut som är relevanta för tillsynsarbetet	Läggs ut på webben	Löpande
Stöd i prioritering av tillsynsobjekt med avseende på vattenuttag	Tillsyn av vattenuttag är ett fokusområde i den nationella strategin för miljöbalktillsyn.	2024
Översyn av befintlig vägledning gällande tillsyn av vandringshinder	Under 2023 är översynen påbörjad med avsikten att slutföras under 2024. Tillsyn av vandringshinder är ett fokusområde i den nationella strategin för miljöbalktillsyn.	2024

Samordning/samverkan

Samverkan med Naturvårdsverket, Samverkan med Svenska Kraftnät	Avseende markavvattnings och våtmarker. Dammsäkerhet, tillsyn och egenkontroll av dammar.	Löpande
--	---	---------

**Uppföljning och
utvärdering**

Länsstyrelsernas redovisning av tillsynen enligt regleringsbrev	Sammanställning och analys av hur extraanslagna medel för bland annat tillsyn nyttjats.	2019-framåt
Delta i utvecklingen av länsstyrelsernas handläggarssystem för vattenverksamheter i syfte att underlätta uppföljning	Viss medfinansiering och medverkan.	2024

Fiske och vattenbruk

Skriftligt och muntligt stöd och råd

Vägledning/tillsynsvägledning för vattenbruket	Vägledningen för vattenbruket uppdateras vid behov på HaVs webbplats.	Löpande
--	--	---------

Skydd av grundvatten

Skriftligt och muntligt stöd och råd

Tillsynsvägledning för skydd av grundvatten	Vägledningen om tillsyn avseende skydd av grundvatten uppdateras vid behov på HaVs webbplats.	Löpande
---	--	---------

Invasiva främmande vattenlevande arter

Skriftligt och muntligt stöd och råd

Vägledande domar och beslut som är relevanta för tillsynsarbetet	Läggs ut på vår webbplats.	
Informationskampanj	Information på webben samt andra kanaler.	2024-2025
Information om regelverk	Frågor och svar på webben hålls uppdaterade	Löpande
Handläggarträffar	Deltagande och hållande av ett tillsynspass på träffar för länsstyrelsernas handläggare i samarbete med NV	Årligen
Vägledning via webben/e-post	Uppdatering av tillsynsvägledning med avseende på hantering av vattenlevande IAS med stor spridning. Kontinuerlig sammanställning av frågor och svar till tillsynsmyndigheter. Även frågor och svar på länsstyrelsernas samarbetsyta för invasiva arter.	Löpande

Samordning/samverkan

Samverkan med Naturvårdsverket, länsstyrelserna m fl myndigheter med ansvar för invasiva främmande arter	Arbete med nationell förteckning samt inom samverkansorganet nationell samverkan, genomförande av webinarier, handläggarträffar, lunchwebbinarier	Löpande
--	---	---------

Tillämpningen av 6 § lagen om allmänna vattentjänster

Skriftligt och muntligt stöd och råd

Vägledande domar och beslut som är relevanta för tillsynsarbetet	Läggs ut på vår webbplats och uppdateras då nya domar kommer.	Löpande med start 2024
Information om regelverk	Frågor och svar på webben	Löpande med start 2024
Handläggarräffar	Arrangeras årligen för länsstyrelsernas handläggare.	Årligen med start 2024
Webbaserat handläggarstöd för tillsyn	Utvecklas i samråd med andra berörda myndigheter	2025
Vägledning via webben/e-post	Sammanställning av frågor och svar till länsstyrelserna	Löpande med start 2024

Samordning/samverkan

Samverkan med andra berörda myndigheter		Löpande
---	--	---------

Vi arbetar för levande hav och vatten

Havs- och vattenmyndigheten, HaV, är en statlig förvaltningsmyndighet inom miljöområdet. Vi arbetar på regeringens uppdrag för bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag, hav och fiskresurserna